

Rodna Gruda

V spomin Martinu Bizjaku

In memoriam

Objavljeno dne/Published on: 20.02.2017

Avtor članka/Article Author: dr. Karmen Medica

Martin Bizjak je bil rojen 16. decembra 1929 v rudarskem Hrastniku. V Ljubljani je maturiral na Šoli za uporabno umetnost, zatem je diplomiral na likovni akademiji. V Pulj, kjer je že živel njegova sestra, je prišel 1957. Najprej se je zaposlil kot likovni pedagog, potem je bil referent za kulturo v Občini Pulj, nato pa voditelj kulturno-estetskega izobraževanja na Delavski univerzi. Po ustanovitvi festivalske organizacije s sedežem v Pulju je postal direktor festivala jugoslovanskega igranega filma (1975-1984). V Puli je zasnoval svojo družino, žena Živa, tudi Slovenka, in hčerki Breda in Neva, so spremljevalke njegovega tako zasebnega kot tudi profesionalnega in umetniškega življenja. Nazadnje je bil zaposlen v Nacionalnem parku Brijuni. Upokojil se je leta 1993 in od takrat je pisal in slikal intenzivneje ter razstavljal na Hrvaškem in v Sloveniji.

Martin Bizjak was born on 16 December 1929 in the mining town of Hrastnik. Having finished his secondary education at the School of Applied Arts in Ljubljana and graduating at the Academy of Fine Arts, he moved to Pulj, where his sister lived, in 1957. He first got a job as a teacher of fine arts, then as a clerk of culture, and later as the director of culturally-esthetic education at the Workers' University. Following the establishment of the Festival Organization in Pulj, he was appointed the director of Yugoslav Feature Film Festival (1975-1984). With his family – wife Živa, who is also Slovenian, and daughters Breda and Neva, who accompanied Martin on his private, professional, and artistic journeys – he settled down in Pulj. His last stint before retiring in 1993 was at the Brijuni National Park. Upon retirement, he wrote and painted more extensively, setting up exhibitions in both Slovenia and Croatia.

Z Martinom Bizjakom sem se pogosto pogovarjala o njegovih pogledih na umetnost in kulturo. Zanimalo me je njegovo mnenje o kulturnem življenju v Pulju, mestu, v katerega se je preselil iz Slovenije in kateremu je poleg številnih slovenskih kulturnikov, ki so v različnih zgodovinskih obdobjih prihajali v Pulj, veliko prispeval tudi sam. Bil je aktiven v Slovenskem kulturnem društvu Istra v Pulju in je ob praznovanju 5. obletnice društva predstavil knjigo: *Orel, Štandeker, Orel – Moji trije izbranci iz časa po drugi svetovni vojni*. Knjiga me je posebej pritegnila, tako zaradi esejističnega, umetniškega naboja kot tudi zaradi zgodovinskih zanimivosti in podatkov, ki jih podaja. Martin Bizjak je poudaril, da je pisanje o Slovencih v Pulju slonelo bolj na človeških kot na etničnih načelih, le-ta pa so vseeno primerjalno utemeljena in označena kot privrženost kulturi ohranjanja etnične pripadnosti. Zato je začetno zamisel pisanja o Slovencih v Istri veljalo zgostiti in podrediti trenutnim razmeram. Na koncu so izstopile tri osebe, ki so v kulturni zgodovini Pulja medsebojno sodelovale in si zaslužijo, da se jih spomnimo. Razlogi, zaradi katerih je izbral le tri Slovence in za drugo priložnost pustil mnoge druge, so, kot vselej pri podobnih projektih, predvsem časovna omejenost, pomanjkanje sredstev, razkropljenost maloštevilnih podatkov, ki zahtevajo podrobnejšo raziskavo, in podobno. Odločil se je za ljudi, ki jih je osebno poznal in poznal njihovo delo, manj se je ukvarjal z zasebnim življenjem, izogibal se je fikcijskim opisom njihovih življenj, kar bi verjetno bilo zanimivo, vendar ne povsem verodostojno. Zanimali so ga predvsem njihovo javno in uradno življenje, človeški in družbeni profil, delovanje in sodelovanje v kulturnem in urbanem življenju Pulja.

Martin Bizjan na odprtju svoje razstave z umetnostno zgodovinarico Tino Širec Džodan

»Moji trije izbranci iz časa po drugi svetovni vojni so se v mestno tkivo in tedanji kulturni razvoj s svojim delovanjem ustvarjalno vključili in v mestu pustili opazne sledi. Večinoma so bili pravi deloholiki, zanesenjaki, animatorji in inovatorji. Delali so in se istovetili z nalogami do izčrpanosti. Ko je Štandeker, na primer, z vso predanostjo ustvarjal gledališko predstavo ali hodil pred mestne funkcionarje na način, ki političnim akterjem ni bil lahko razumljiv, saj je spodkopaval

njihovo samozavest, je s takim ravnanjem nase prevzemal breme tako umetniške kot eksistencialne odgovornosti. Orel pa je bil v svojem gorečem delovnem zanosu in navdušenju pogosto popolnoma nerazumljen. Ko je nesebično sodeloval pri nastajanju prve puljske fotomonografije, je bil on tisti, ki je vnaprej razumel vso večplastnost naloge fotografske predstavitve zgodovine Pulja. Spremljal je nastanek prvih hotelov, jih s kamero dokumentiral in sodeloval pri različnih turističnih projektih. Rotarjevo delo je bilo bolj praktične narave, a zato nič manj inventivno. Združeval je organizacijske in izvedbene sposobnosti. Poudarjam, da pri nobenemu nisem zahajal v njihovo zasebno sfero, čeprav sem jih osebno poznal. Najbolj me je zanimala njihova prisotnost na tem prostoru, vidna skozi njihovo delo. To je bila pravzaprav tista posebna etika dela, ki ni bila usmerjena k materialnim dobrinam ali osebnemu blagostanju, ampak ustvarjalno delo, skozi katerega so se realizirali kot osebnosti in ki je predstavljalo smisel samega življenja. Vsi trije so bili sočasno kozmopoliti, boemi po eni in tipični Slovenci po drugi strani. Stopili so se z okoljem in njihovo delo jim je dalo dimenzijo univerzalnosti in širine – to je bila ta dvojnost njihovega tipično slovenskega individualizma in univerzalnosti«.

Kateri splet okoliščin je te ljudi prinesel v Pulj: naključni, družinski, ekonomski? So bili to morje, sredozemsko podnebje, barvitost prebivalcev, zgodovinska podoba mesta? Odprte možnosti dela in samopotrjevanje v mestu, ki je po osvoboditvi ostalo skoraj prazno in je potrebovalo ljudi najrazličnejših strok, znanj in idej?

Vse omenjeno in kdo ve, kaj še. Prisotni so bili ugodno politično ozračje, volja in potreba po zapolnitvi praznine v gospodarskem in kulturnem življenju mesta, po normalizaciji življenja v njem. Pulj je bil mesto obljubljenih možnosti, priložnost za osebno izbiro, ki je ustvarjala iluzijo o lastni pomembnosti, priložnosti za osebni prispevek v splošnem ozračju istovetenja z mestnimi težavami, ki jih je treba reševati. Zaradi zemljepisne bližine in nekaterih zgodovinskih podobnosti je bilo življenje Istranov Slovincem blizu in prepoznavno. Podobne zgodovinske konotacije kot tudi socialno-kulturna bližina so bile podlaga za spontano razumevanje.

Travnik

»Prepoznavna skupna poteza teh treh Slovencev so bile napredne zamisli, hitra vključitev in prilagajanje novemu okolju brez predsodkov in posebnih zahtev. Če je ljubezen do dela metaforični naboj, ki odpira vrata uspehu, tedaj so se tudi ti moji izbranci poistovetili z kreacijo, kvaliteto samostojnega dela. Prednost v mojem izboru izvira tudi iz objektivne teže njihovega dela, ki je bilo družbeno pomembno in zato tudi medijsko bolje spremljano od dela drugih marljivih in uspešnih rojakov,« je poudarjal Bizjak.

V preteklost Pulja je enakopravno vtakano delo številnih uglednih posameznikov, eni so prihajali in odhajali, drugi so ostali. Bili so toliko uspešnejši, kolikor so se mogli iskreno zliti s potrebami novega okolja, kot je to počel Martin Bizjak. Duhovna prilagodljivost in občutljivost za splošne človeške vrednote je njegovemu delu dala še posebno vrednost in verodostojnost. Martin Bizjak je bil upornik, raziskovalec in umetnik. Vedno so ga zanimale univerzalne vrednote, ki jih je iskal v specifičnem, splošno dobro in spremembe, ki jih dosežemo z majhnimi koraki. Kot kulturnik in umetnik se je osredotočal na ves ta mozaik ljudi, kultur in jezikov, aspiracije, imaginacije, potenciale mesta, v katerem je živel.

Verjetno nikoli ne bomo do konca razvozlali uganke identitetne pripadnosti, elastičnosti vseh naših multiplih identifikacij, ker vse naše skupinske, individualne, etnične, regionalne in nacionalne pripadnosti postajajo vse bolj hibridne in razpršene, lahko se pa strinjamo z Martinom Bizjakom, ki pravi: *'Vsi mi nosimo v sebi prvobitni, primarni pejzaž, ki smo ga kot otroci vsrkali. Ta pejzaž ostane za vedno, ne glede na to, koliko svetovnih nazorov in okolij spremenimo v življenju. V določenih obdobjih življenja se zdi, kot da smo ga pozabili, potem se naenkrat pojavi in udari z vso svojo močjo'*.